

MITROPOLITUL VISARION PUIU. LEGĂTURI CU ZONA NEAMȚULUI

Col. (r.) Dumitru STAVARACHE³⁷⁰

Abstract: In our communication, **The metropolitan Visarion Puiu. Connections with Neamt area**, we try to remind a forgotten personality and its connections with the Neamt area. Through these connections, which were permanent, he helped people and institutions in the Neamt area. A proof that he loved this area is also the one that prepared his eternal resting place near Neamt monastery.

Keywords: *Metropolitan Visarion Puiu, Neamt monastery, personalities from the Neamt area.*

Considerăm că este de datoria noastră – scria I.P.S.Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, actualul P.F.Părinte Patriarh al României – să cinstim lumina credinței ortodoxe și a faptelor vrednice pe care a lăsat-o posterității, mai presus de tumultul vremii și de umbra firii umane fragile, Mitropolitul Visarion Puiu al Bucovinei, păstor și luptător, “călugăr ostaș”, cum îl numea Nicolaie Iorga³⁷¹.

Cine a fost Visarion Puiu

Despre Visarion Puiu (n.1879, Pașcani, România-d.1964, Viels Maisons, Franța) a fost interzis să se scrie sau să se vorbească până la evenimentele din 1989. Aceasta ca urmare a condamnării lui la moarte, în contumacie, de către Tribunalul Poporului din București (1946) și a caterisirii lui, la presiunea politică a aceluși regim, de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (1950). După 1990 (anul în care Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anulat nedreapta caterisire din 1950), au apărut inițial articole, apoi, mai multe lucrări ce i-au fost consacrate.³⁷²

³⁷⁰ Istoric militar, București.

³⁷¹ Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, în Cuvânt-înainte la cartea *Mitropolitul Visarion Puiu, Însemnări din viața mea*, ediție, note și addenda de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu, editura Trinitas, Iași, 2004, p.8.

³⁷² Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944-1964)*, Editura Moldopress, Pașcani, 2002, 446p; Dinu Costin, *Mitropolitul Visarion Puiu. Activitatea în Misiunea bisericească română din Transnistria*, Teză de Licență, îndrumători Mihai Spătăreanu, Dumitru Stavarache, București, 2003, 141p; Mitropolitul Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea* (ediție îngrijită de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu), Editura Trinitas, Iași, 2004, 180 p + 32 pl, reeditată în anul 2014, Editura Doxologia, Iași; Dumitru Stavarache, Ioan Negoescu, *Mitropolitul Visarion Puiu*.

Pentru a pune în evidență dimensiunea personalității lui Visarion Puiu, pe care Nicolae Iorga îl considera ca fiind cel mai învățat cleric al epocii, enumerăm următoarele repere: Împlinirile ca ierarh: episcop al Argeșului (1921-1923); episcop de Hotin (1923-1935); mitropolit al Bucovinei (1935-1940); șef al Misiunii Bisericești Ortodoxe Române în Transnistria și Mitropolit al Odesei (1942-1943); fondator și conducător al Episcopiei Ortodoxe a Românilor din Străinătate (1945-1958); Rol determinant în înființarea unor eparhii în țară (Hotin, Maramureș, Timișoara) și peste hotare (SUA, Canada, Europa Occidentală); Bogată activitate publicistică (circa 40 de lucrări tipărite până în anul 1944, sute de articole și studii), în care a abordat probleme de istorie a creștinismului, de educație și morală creștină, de pregătire a tinerilor pentru viață; Intensă corespondență cu Biserici din Occident, Orient, cu așezăminte de la Muntele Athos, cu mari personalități ale vremii, cu prestigioase instituții științifice; Ajutor material acordat diverselor instituții culturale și de învățământ din Iași, Cernăuți, București, Paris, Strassbourg; Sprijin moral și material pentru instruirea ca teologi, a unor tineri din afara granițelor României, în special din țările sud-Dunărene; Donații (manuscrise, cărți, obiecte, tablouri ș.a.), făcute Academiei Române, Muzeului Militar Național, Muzeului din Odesa, Arhivelor Naționale Române, unor biblioteci, biserici, mănăstiri; Demersuri (memorii, apeluri, scrisori) către organisme internațional (ONU), șefi de state (URSS, SUA, Franța), importante personalități bisericești și laice pentru: eliberarea României, a altor țări și popoare de sub ocupația și influența sovietică; pace și lichidarea focarelor de conflict, cu referiri special la zona Ierusalimului.

Concepția că eparhiile trebuie să constituie adevărate fortificații de spiritualitate românească la granițele țării o găsim prezentă la înaltul ierarh al B.O.R. În acest sens a acționat direct în eparhiile de graniță pe care le-a condus – Hotin, Bucovina, Maramureș, Transnistria. Cu altele, aflate în afara subordonării sale directe, a stabilit relații de prietenie și colaborare.

Relațiile cu Biserica Anglicană. Documente (1921-1954), Editura Publirom, București, 2004, ediție bilingvă română-engleză, 176 p fiecare ediție; Constantin N. Tomescu, *Prietenul meu Visarion Puiu* (ediție îngrijită de Dumitru Velenciuc și Dragoș-Radu Mihai), Suceava, 2005, 93 p + 18 pl.; Arhimandrit Visarion Puiu, *Documente inedite, 1908-1917*, ediție îngrijită de Pr.Eugen Drăgoi, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2005, 174p; Dumitru Stavarache, Ion Negoescu, *Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu biserici din Canada și S.U.A.-Documente*, Editura Publirom, București, 2005, 320p; Dr.Antonie Plămădeală, *Visarion Puiu. Documente și Visarion Puiu. Corespondență*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, Sibiu, 2005, 151p și 181p; Dumitru Stavarache, Ion Negoescu, *Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu biserici din Athos*, Editura Artpress Târgoviște, 2008, 294p +10 pl; Mario Gadili, *Il Metopolita Visarion Puiu*, Abbazia di Maguzzano, Italia, 2009, 93p; Protoiereu Ioan Lisnic, *Mitropolitul Visarion Puiu: viața și opera sa bisericească*, Editura Labirint, Chișinău, 2010, 135p +9 pl; Pr.dr.Cristinel Ștefan Tănăsă, *Visarion Puiu. Biografia unui mitropolit*, Editura Doxologia, Iași, 2017, 217p +40p bibliografie și anexe.

Legăturile cu zona Neamțului

Relațiile și legăturile, lui Visarion Puiu, cu ținutul Neamțului, au fost diverse și au acoperit, în timp, întreaga sa perioadă de până la plecarea în pribegie (1944). În comunicarea noastră le vom prezenta cronologic, detaliind acolo unde avem mărturiile documentare ale cercetării noastre. Ca surse am folosit: lucrări editate³⁷³, documente existente în arhive și biblioteci³⁷⁴, convorbiri cu martori oculari, persoane care l-au cunoscut³⁷⁵.

O primă legătură ar fi aceea a originii sale nemțene, după tată, bunicul său fiind preot în Girov, Neamț, iar mama din Roman.

O altă etapă o constituie perioadele petrecute la Roman: prima, cea de școlarizare - clasa a patra primară la Școala nr.3, Roman și Seminarul „Sf.Gheorghe”, până în anul 1894, când pleacă la Seminarul “Veniamin Costache”, la Iași; cea de a doua (1905-1908) când, după absolvirea Facultății de Teologie la București și o perioadă de lucru la Casa Bisericii (viitorul Minister al Cultelor) revine în Episcopia Romanului, unde intră în cinul monahal (1905) și pleacă la studii la Academia Duhovnicească din Kiev (1907-1908). Despre aceste perioade petrecute la Roman avea să povestească mai târziu în *Însemnările* sale³⁷⁶; cu talent de povestitor, face o frumoasă descriere a orașului și împrejurimilor, a etapelor de școlarizare, a oamenilor pe care i-a cunoscut – profesori, ierarhi, diferite personalități laice și bisericești.

În perioada pe care am putea-o numi „gălățeană” (1908-1918), a fost inițial Arhimandrit de Scaun, vicar al Eparhiei Dunării de jos, apoi, timp de 10 ani director al Seminarului „Sf.Andrei” din Galați. Legăturile cu zona Neamțului, din această perioadă, au constat în relațiile cu unele mănăstiri nemțene (Neamț, Secu, Văratec). Pe lângă corespondența purtată cu stareții și unii clerici, un aspect este de evidențiat: acela de a aduce, la studii în seminar călugări din mănăstiri, în special din cele din Neamț. Unii dintre aceștia au ajuns să ocupe importante funcții în ierarhia bisericească. Un astfel de exemplu este cel al elevului monah Ioan Busuioc (1897-1962), din Bistricioara, Neamț, călugărit la Mănăstirea Neamț sub numele Laurențiu (1919), doctor în teologie (1924), director la Seminarul de la Neamț (1926-1927), profesor la Academia Teologică din Oradea (1928-1935), profesor și rector la academia Teologică din Caransebeș (1937-1938), vicar al Arhiepiscopiei Craiovei (1949-1962)³⁷⁷. Despre activitatea lui Visarion Puiu în perioada amintită, demersurile

³⁷³ Mitropolitul Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea*, Arhimandrit Visarion Puiu, *Documente inedite, 1908-1917*, Dr.Antonie Plămădeală, *Visarion Puiu.Documente și Visarion Puiu.Corespondență*.

³⁷⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Arhivele Sfântului Sinod al BOR (ASS), Biblioteca Academiei Române (BAR), Biblioteca Sf.Sinod al BOR (BSS).

³⁷⁵ Arhimandriții Sofian Boghiu (M-rea Antim, București) și Petroniu Tănase (Schitul Prodromu, Athos), ieromonah Cosma Juncu (M-rea Cernica), scriitoarea Flora N.Crăcea (București).

³⁷⁶ Mitropolitul Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea...*, pp.24-30, 47-49.

³⁷⁷ Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Editura Andreiană, Sibiu, 2014, pp.104-105.

făcute la forurile bisericești și civile pentru ca monahii, între care și cei nemțeni, să studieze, a fost publicată o lucrare de către Pr. Eugen Drăgoi³⁷⁸.

În etapele următoare ale devenirii și trudei marelui ierarh Visarion Puiu în slujba bisericii și neamului românesc (director al Seminarului din Chișinău, exarh al mănăstirilor din Basarabia, episcop al Argeșului, episcop al Hotinului, mitropolit al Bucovinei, șef al Misiunii Bisericești în Transnistria și mitropolit al Odesei), relațiile cu zona Neamțului (cu preponderență Mănăstirea Neamț) au fost continue. Corespondența cu clerici nemțeni, aducerea lor în eparhiile amintite, sprijin material acordat mănăstirilor nemțene, donații. Amintim relațiile deosebite cu alt nemțean, Nicodim Munteanu din Pipirig, ajuns Patriarh al României (1939-1948).

Cu privire la corespondența purtată cu persoane, biserici și mănăstiri nemțene, putem afirma că este bogată, atât ca număr de corespondenți cât și ca volum, cu unele persoane fiind de zeci și chiar peste 100 de file; acoperă întreaga perioadă și ea se află păstrată atât în arhivele eparhiilor unde a activat Visarion Puiu, cât mai ales în fonduri din București (Biblioteca Sfântului Sinod³⁷⁹, Arhivele Naționale Istorice Centrale³⁸⁰).

Donațiile au constat în sprijin financiar, obiecte de cult, veșminte, tablouri. De ele au beneficiat mai multe biserici și mănăstiri nemțene – mănăstirile Neamț, Secu, Văratec, biserica din Pipirig. O relație aparte a avut-o cu Mănăstirea Neamț: a donat veșmintele primite cadou de la Țarul Nicolae în anul 1914, acesta fiind impresionat de serviciul religios oficiat de arhimandritul Visarion Puiu la sosirea lui și a delegației ce-l însoțea, la Constanța; a mai donat tablouri și obiecte de cult (în anul 1943, câte un rând din tot ce se confecționa de Atelierul de obiecte bisericești, înființat de el

³⁷⁸ Arhimandrit Visarion Puiu, *Documente inedite, 1908-1917*, Galați, 2005.

³⁷⁹ Scrisori primite de la: Arhimandrit Daniil Ciubotaru, M-rea Neamț – 26.02.1926, 03.03.1927, 30.12.1927, 12.12.1939, în legătură cu problemele mănăstirii, solicitări de sprijin și mulțumiri pentru sprijinul material și moral acordat; Arhimandrita Zenaida Rachiș, M-rea Văratec – 18.04.1924, 07.09.1927, 19.10.1927, 08.11.1935, despre publicații, traduceri, prefațarea unor lucrări; Episcopul Nicodim Munteanu, M-rea Neamț – 07.05.1931, despre călătoriile la locurile sfinte, aprecieri; Arhimandrit Melchisedec Dumitriu, M-rea Neamț – 05.01.1933, solicitări de sprijin în probleme ale mănăstirii; Constantin D. Ionescu, magistrat, Roman – 24.10.1935, aprecieri; I. Cavacalia, Roman – 03.07.1940, solicitări de sprijin. ASS, fond *Mitropolit Visarion Puiu*, dosar 524, nr crt. 169, 171-172, 187, 217-219, 224, 244-245, 231-232, 234, 376, 383, 432-433, 508.

³⁸⁰ Scrisori primite de la: Arhimandrit Daniil Ciubotaru, 1911-1942 (102 file), problemele M-rii Neamț și personale, solicitări de sprijin și mulțumiri pentru ajutorul acordat; Arhimandrita Zenaida Rachiș, M-rea Văratec, 1911, confirmă primirea de cărți, donații, mulțumiri și abordarea de teme monahale; Ioan Laiu, M-rea Horaița, 1915, mulțumiri pentru sprijinul acordat; Ioan Diaconu, M-rea Secu, 1916-1929, despre monahism, un călugăr și un preot englez; Arhimandritul Meletie, M-rea Neamț, 1916-1917, probleme ale mănăstirii, solicitări de sprijin; V. Constantinescu, Piatra Neamț, 1921, aprecieri și felicitări; Ieromonah Inochentie, M-rea Neamț, 1922, despre situația mănăstirii și demersuri făcute la mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei; Filaret Buliga, M-rea Neamț, 1922, despre lucrările de pictură în m-re și o călătorie în Bucovina; Ierodiacon Spiridon Balaban, M-rea Neamț, 1941, despre faptul că au fost călcați de hoți. ANIC, fond *Puiu Visarion*, dosarele 42, 53, 63, 68, 76, 114, 121, 131, 170.

pentru Misiunea Bisericească din Transnistria); construirea Casei de la Vovidenia, în anul 1937, unde ar fi dorit să se retragă, casă care până în anul 1990 era prezentată ca fiind a lui Mihail Sadoveanu; placa funerară pe care și-a pregătit-o pentru mormânt, care se află în cimitirul mănăstirii; livada de pomi de la Vovidenia, existent și astăzi, a fost plantată de el personal împreună cu Petroniu Tănase, viitorul arhimandrit și stareț de la Schitul Prodromu, din Athos³⁸¹. Mai amintim faptul că după condamnarea la moarte, în contumacie, de la Mănăstirea Cernica (unde își avea domiciliul în anul 1944), un camion cu lucruri ale mitropolitului Visarion Puiu a fost trimis la Mănăstirea Neamț³⁸².

O legătură deosebită, spirituală, este cu nemțeanul Melchisedec Ștegănescu, episcop al Romanului. În scrierile sale, mitropolitul Visarion Puiu pomeneste adesea de episcopal Melchisedec, iar în întreaga activitate a mitropolitului se poate constata că i-a fost discipol. “Figura acestui vlădică Melchisedec – scria Visarion Puiu-, era copleșitoare, nu numai prin înalta sa poziție în Biserică, ci și prin tot ce gravita în jurul său, impunându-l ca pe cineva superior prin sine însuși...Mi-am putut da seama de complexitatea personalității sale și de respectul de care se bucura în cler și în oraș, și îndeosebi din cele auzite în ziua înmormântării sale, ce a avut loc la 16 mai 1892, eu fiind atunci elev în clasa a doua seminarială. Aceste lucruri le-am verificat mai târziu din izvoare sigure și valoroase”.³⁸³ În anul 1922, episcopul Visarion Puiu al Argeșului a participat, la Roman, la parastasul de 30 de ani al episcopului Melchisedec Ștefănescu, 16 mai 1922, unde în numele Sf. Sinod și al Mitropolitul Primat Miron Cristea a rostit un impresionant Cuvânt³⁸⁴.

Am încercat, în comunicarea noastră, să schițăm imaginea acestui mare ierarh și patriot român, Visarion Puiu și aspecte ale legăturilor lui cu zona Neamțului. Că aceste legături au fost permanente, că a ajutat și susținut oameni și instituții nemțene. Faptul că se pregătise ca în aceste locuri să-și aibă odihna veșnică este o dovadă în plus ale atașamentului de această zonă. Spațiul afectat unei comunicări nu a permis o tratare în detaliu a subiectului, dar poate constitui o bază pentru cercetătorul interesat.

Însemne monumentale, despre mitropolitul Visarion Puiu, se află atât în România, cât și în afara granițelor sale. În România (A): Casa- muzeu de la Vovidenia, M-rea Neamț; clădirea arhondaricului de la M-rea Putna; busturile de la Pașcani și Putna; Troița de la Pașcani; plăcile monumentale de la Pașcani (pe clădirea în care a locuit), Constanța (pe clădirea Arhiepiscopiei Tomisului, la a cărei construcție a contribuit). În afara granițelor României (B): Catedrala de la Bălți, Republica Moldova, al cărei ctitor este, precum și placa monumentală instalată pe

³⁸¹ 6 septembrie 2005, Schitul Prodromu, Athos. Convorbire cu Părintele Arhimandrit Petroniu Tănase.

³⁸² 10 iulie 2000, M-rea Cernica, convorbire cu ieromonahul Cosma Juncu, care împreună cu Arhiereul Pavel Șerpe, a însoțit acest transport.

³⁸³ Mitropolitul Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea*, p. 28.

³⁸⁴ Dumitru Stavarache, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu și mitropolitul Visarion Puiu. Interferențe*, în revista THEOLOGOS, anul I, nr.1-6, 2006, Roman, pp. 30-41. Originalul *Cuvântului* se află în ANIC, fond *Puiu Visarion*, dosar 29, filele 118-124.

catedrală; basorelieful din biserica Institutului Don Calabria, de la Verona, Italia³⁸⁵; placa de pe sala ce-i este dedicată, la M-rea Maguuzzano, Italia; placa de pe monumentul funerar din Cimitirul Montparnasse, Paris, Franța.

Se împlinesc 49 de ani de la trecerea la cele veșnice a marelui ierarh și patriot român, Visarion Puiu, rămas în memoria colectivă a mai multor Biserici. Marile lui înfăptuiri și viața jertfelnică îl recomandă pentru canonizare. Din păcate, în țara lui, pentru care a luptat și s-a jertfit, după 72 de ani, continuă să fie condamnat la moarte.

³⁸⁵ Basorelieful de la catafalcul lui Don Giovanni Calabria, care prezintă aspecte din viața acestui sfânt catholic, începe cu mitropolitul Visarion Puiu și Don Calabria. La canonizarea lui Don Calabria (16 aprilie 1999), a fost invitată o delegație de clerici români: P.S.episcop Laurențiu Streza al Caransebeșului, actualul Mitropolit al Ardealului; Arhim.Benedict Sauciuc, starețul Sf.Mănăstiri Neamț; Monahul Serafim Vasilache.